

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1034548/9

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב יעקב זמיר, הרב מימון נהרי, הרב ציון לוזיאילוז

המבקש: הנאמן לנכסי המשיב בהליכי פש"ר

נגד

המשיבים: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אור ליסקר)

ובאת כוחו עו"ד אור ליסקר

בעניין שבין המשיב

למערערת (בהליך העיקרי): פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יהונתן שרעבי)

הנדון: "יחוד דמי הוצאות משפט שנפסקו לבא כוח הזוכה בהם ולא לנושיו של הזוכה

החלטה

לפנינו בקשה להעברת כספים מדמי הערבות שהפקידה המערערת ושנפסקו לטובת המשיב לחשבונה של עורכת דינו שייצגה בערעור.

בערעור שנדון לפנינו בכ"ה באדר ב' תשע"ט (1.4.19) ניתנה החלטה בכ"ז באדר ב' תשע"ט (3.4.19) הדוחה את הערעור. במסגרת ההחלטה חויבה המערערת בתשלום הוצאות בסך 6,000 ש"ח, כאשר התשלום יתבצע על ידי העברת חלק מדמי הערבות לידי המשיב.

אולם מאחר שהמשיב מצוי בהליכי פשיטת רגל, ומשכך על פי החוק כל תקבול המגיע לו צריך להיות מועבר לקופת הכינוס, הוגשה בקשה מטעם הנאמן על נכסי המשיב כי סכום זה שנפסק לטובתו יועבר לקופת הכינוס.

מנגד, הוגשה בקשה מטעם עורכת דינו של המשיב כי היא שאמורה לקבל את הסכום הנ"ל, שכן כספים אלו נפסקו כתמורה בעבור עבודתה. לדבריה, העברת הכספים לכלל הנושים מהווה בעצם העשרת אותם נושים על חשבונה.

התבקשה והתקבלה תגובת הנאמן שבה נטען כי על פי הפסיקה דמי הוצאות הנפסקות לטובת בעל דין אינם שייכים לעורך הדין אלא לבעל הדין. מכאן מסיק הנאמן כי יש להעביר את הכספים לקופת הכינוס.

לאחר העיון נראה שבנסיבות התיק, שמדובר בדמי ערבות המופקדים בבית הדין, יש להיענות לבקשת באת כוח המשיב ולהורות על העברת ההוצאות מדמי הערבות לידיה ולא לקופת הכינוס.

נבהיר את עמדתנו בתמצית:

כל האמור להלן מתייחס רק לנסיבות שבהן המשיב לא שילם עדיין שכר טרחת עורך דין. כאשר שכר הטרחה שולם, ותשלום ההוצאות אמור להיות מועבר לידי המשיב עצמו, הדין ברור שתשלום זה הוא כמו כל תשלום אחר הנכנס לקופת הכינוס.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בא כוח הנאמן, הטוען להעברת תשלום ההוצאות לקופת הכינוס, ציין לפסיקות אזוריות הקובעות שתשלום הוצאות משפט שחויב בעל דין בהחלטה שיפוטית לשלם לצד שכנגד הוא לבעל הדין עצמו ולא לעורך הדין שייצג אותו בהליך, ואף שברור שהוצאות המשפט שנגרמו לו הן בעיקר בדמות שכר טירחה לעורך הדין המייצג.¹

מקביעות אלו מסיק בא כוח הנאמן שמאחר שהחויב אמור להיות משולם לבעל הדין, ובנדון דידן למשיב, הרי שתשלום זה ככל משאב כספי אחר שנכנס למשיב אמור להיכנס לקופת הכינוס.

לדעתנו, לא די בקביעות הללו כדי להסיק שהתשלום אמור להגיע לקופת הכינוס. אומנם התשלום ניתן לבעל דין (ולא ניכנס במסגרת זו למושג ההלכתי 'שיעבודא דרבי נתן' ולפרטיו, שלפיו התשלום יכול 'לדלג' על החייב 'ולעקוף' אותו, מאחר שכאשר יש כמה נושים – ועל כך מופקד הנאמן – הרי שהתשלום אומנם יכול 'לדלג' על מעבר הכספים דרך החייב אבל הוא אמור להגיע לכל הנושים, כלומר לכאורה לקופת הכינוס, ואין כאן מקום להאריך), קביעות אלו יכולות להסדיר את היחס הממוני בין בעל הדין לבין המייצג אותו, אבל כאשר מדובר בשני נושים שיש לו לזוכה והוויכוח הוא מי מבין הנושים יקבל את הכסף – בזה לא ניתן להסיק מהקביעות הללו שהכסף יחולק בין הנושים, ויש מקום בהחלט לומר שתהיה העדפה לנושה שלצורך התשלום אליו נוצר החיוב. בלשון אחרת: ישנם חיובים כספיים שהם ייעודיים, 'צבועים' ביעד של התשלום ונועדו להבטחת התשלום המסוים. כך תשלומים רבים מהרשויות במדינה ומגופים שונים כמו ביטוחים וכדומה, מתבצעים רק בכפוף להמצאת חשבוניות, ולעיתים משולמים ישירות לגוף שכלפיו נוצר החוב. כמו חברת ביטוח לרכב שניזוק שמעבירה את התשלום למבוטח בכפוף להמצאת חשבונית, שיש להניח שעל אף שברור שלעיתים התשלום הוא למבוטח ולא ישירות למוסך שמתקן את הרכב, מכל מקום אם יבקש נושה אחר של המבוטח לשים את ידו על הכספים הללו ושהמוסך שתיקן את הרכב יתבע את בעל הרכב שניזוק – לא נקבל את תביעתו, והנימוק הוא שתשלום שכזה 'צבוע' בייעוד שלו. ואף שאיננו קובעים בזה מסמרות, מכל מקום לדעתנו אין בקביעה שתשלום הוצאות משפט ישולם לבעל דין ולא לעורך דינו, וכמבואר בדברי בא כוח הנאמן, כדי להסיק שנושה אחר יכול לשים את ידו על הכספים הללו, מאחר שיתכן בהחלט לקבוע שהם 'צבועים' בייעוד שלהם, וממילא בנסיבות של פשיטת רגל, אין להעבירם לקופת הכינוס הכללית אלא לעורך הדין.

מצאנו חיובים 'צבועים' מעין אלו בהלכה:

כך תשלום של ריפוי, במי שחובל בחבירו שחייב לשלם לו תשלום עבור ריפוי החבלה: כשיבקש הנחבל את התשלום לעצמו והוא ירפא את עצמו אין שומעין לו (שולחן ערוך חושן משפט סימן תכ סעיף כג, ומקורו מבבא קמא פה ע"א). ולדעתנו פשוט הוא ובקל וחומר שאם יבקש הנושה של הנחבל את דמי הריפוי לידו שלא נשמע לו.

כך גם בתשלום 'הענקה' של האדון לעבד עברי כשהוא יוצא לחופשי מעבדות: מענק זה ישולם לעבד עצמו לצורכי מחייתו ולא יועבר ישירות לנושה בעבד (רמב"ם הלכות עבדים פרק ג הלכה טו, ומקורו מקידושין טו ע"א, ויעוין במשנה למלך שם ובמהרי"ט שכתבו שגם לאחר שהגיעה ההענקה לעבד אין בעל חובו גובה ממנה, ומאידך גיסא באבן האזל שם ובערוך השולחן יורה דעה סימן רסז סעיף קסד שחלקו).

ויש מהראשונים (יעוין בדבריהם בקידושין שם, ובתוספות ד"ה ואידך בשם רבנו נתנאל), שכתבו שלא רק הענקה לעבד עברי אלא כל שכר עבודה שמשולם מהמעביד, יועבר לפועל עצמו ולא יועבר ישירות לנושה בו.

¹ כך מביא בא כוח הנאמן מעא 541/63 נתן רכס נ' אלזה הרצברג, ומ-תא (חי') 10137/05 גרוזובסקי מריה נ' כלל חברה לביטוח בע"מ, ועוד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וראוי לציין את הדין הבא הדומה לנדון דידן.

המזיק רכוש חברו באופן שלא נוצר פחת בשוויו של הרכוש, אבל הרכוש שניזוק דורש תיקון בעלות כספית – לדעת החזון איש (בבא קמא סימן ו ס"ק ג) ועוד (יעוין פתחי חושן נזיקין, פרק י סימן ז אות יח ובמובאות שם) על המזיק לשלם את עלויות התיקון, ובחזון איש הגדיר את זה מעין 'ריפוי הנזק', עיין שם. ונראה פשוט שלפי דעות אלו התשלום עבור התיקון אמור לשרת אך ורק את התיקון ולא יועבר ישירות לנושים של הנזק, ללא ביצוע התיקון כי כל ייעודו של התשלום הוא רק לטובת תיקון הנזק (בניגוד לפחת, ואין כאן מקום להאריך). כך גם אם הנזק תיקן את הנזק, אך עדיין לא שילם למתקן (כבנידון דידן) – לא יוכל נושה אחר בניזק לבקש את התשלום בעבורו ושהמתקן ישבור את הראש' עם הנזק, אלא הוא יועבר למתקן.

בכל החיובים הללו אין להעביר את התשלום ישירות לנושים של מי שאמור לזכות בתשלום, כשה יסתור את הייעוד של התשלום. העברת התשלום ישירות לנושים תיצור מידת דין לקויה.

לדעתנו אין מהפסיקות שציטט בא כוח הנאמן הכרח לומר שתשלום ההוצאות אינו 'צבוע' ביעד של התשלום, דהיינו, לעורך דין שייצג את הזוכה בהליך.

האמור לעיל, נועד רק לעורר את הספק בשאלה זו בנוגע לתשלום הוצאות משפט, אם זהו חיוב ייעודי שישולם לעורך דין או ככל החיובים האחרים האמורים להיכנס לקופת הכינוס, ומאחר שלא הוצרכנו להכריע בשאלה זו בנסיבות שלפנינו (שישנם דמי ערבות מופקדים, וכלהלן) איננו נוקטים עמדה בשאלה זו לעת עתה.

במסגרת פסק דין זה, שכאמור מדובר בו על דמי ערבות המופקדים בבית הדין להבטחת תשלום הוצאות, ומהם אמורים להיות משולמים הוצאות המשפט, לדעתנו, בשימת דגש על מטרת הפקדת דמי הערבות, אין ספק שצריך להעביר את התשלום לעורכת הדין שייצגה את המשיב וששכרה עדיין לא שולם ולא לקופת הכינוס. העברת דמי הערבות לקופת הכינוס תעמיד את הדרישה להפקדת דמי ערבות לצורך קיום ההליך באור משונה ביותר.

אומנם כל חיוב הוצאות משפט רגילות הוא במידה מסוימת ככל תביעת נזיקין, תשלום הנזק שגרם בעל דין למשנהו בהבאתו אותו לדין ובגרמתו לו להוציא הוצאות לצורך הגנתו (ובסוגיה זו כיצד ניתן לחייב על פי ההלכה נשתברו קולמוסים, ויעוין סדר הדין, שוחטמן (תשעא) כרך ג, עמודים 1206 ואילך). ולכן, החיוב בתשלום זה לכאורה יכול להיות ככל תשלום אחר שיחולו עליו הליכי פשיטת הרגל – איננו נכנסים לכללי הפש"ר ולהוראותיהם, ולא נדרשנו לזה במסגרת פסק דין זה – אולם כאשר החיוב בתשלום ההוצאות הוא מדמי הערבות שהופקדו לצורך הבטחת התשלום, הרי שהחיוב בפועל הוא המימוש וההוצאה לפועל של מטרת ההפקדה של דמי הערבות,² שהיא שגם מאפשרת לבעל דין השני לשכור מייצג לצורך ההליך, ככל שהוא סבור שהצדק עימו והערעור יידחה. ונבהיר:

מטרת הדרישה להפקיד דמי ערבות כתנאי לדיון בערעור היא כפולה:

האחת – להבטיח את תשלום ההוצאות ככל שיחוייב בהם המערער, ולמנוע אפשרות שהמערער יחוייב בתשלום אבל בפועל לא יהיה לו ממה לשלם. הליך שכזה מצוי בעיקר בהליך של ערעור שהוא זכות יתרה שיש לבעלי דין, מאחר שכבר נפסק הדין בבית הדין קמא. זכות שכזו

² ובמובן זה לא מדובר בתשלומי נזק בלבד, אלא התחייבות ממושכת, ואין כאן מקום להאריך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

– יכולה שתינתן רק לאחר הבטחת ההוצאות של הצד שכנגד לאחר שנבחנים סיכויי הערעור ויכולת העמידה בתשלום של המערער.³

השנייה – לאפשר למשיב לשכור שירותיו של עורך דין שייצג אותו בהליך, ובהנחה שאם המערער יחויב בתשלום הוצאות, יהיה בדמי הערבות כדי לכסות את הוצאותיו. הגשת הודעת ערעור בהנחה שהצד שכנגד, שאין לו את המשאבים הכספיים, יוותר על הייצוג יכולה לייצר עוות דין (ובפסק דין אחר הרחבנו בצורך להשוות את מעמדם של שני הצדדים לדין, בהגיעם לפתחו של בית הדין דין, ובכלל זה גם בנושא הייצוג).

לפי שתי המטרות הללו, ובפרט למטרה השנייה, הפקדת דמי הערבות עושה את הכספים שהופקדו להיות מיועדים לכיסוי הוצאות המשפט שכנגד ולמטרה זו בלבד, וממילא החיוב בפועל לשלם מכספים אלו את ההוצאות של הצד שכנגד הוא חיוב ייעודי למטרה זו.

עוד יש להוסיף שלעיתים עורך דין שנוטל על עצמו לייצג משיב בהליך של ערעור, מביא בחשבון גם את דמי הערבות שהפקיד המערער כמקור להבטחת תשלום שכרו, ולא אחת אנחנו מתבקשים מהמשיב לאשר העברת תשלום ישירות לחשבונו של עורך דינו, ויש להניח שזה היה חלק מהסכם שכר הטרחה.

ובכן, העברת התשלום לקופת הכינוס כבקשת הנאמן, ולא לעורך הדין שלקח על עצמו לייצג את המשיב בהנחה ששכרו ישולם (ובכלל זה מדמי הערבות) יכולה לייצר עיוות, ונמצאת מידת הדין לוקה.

זאת ועוד: אם בית הדין היה מודע שהמשיב בהליכי פשיטת רגל, ושכרו של העורך הדין שייצג אותו לא ישולם לו, לכאורה לא הייתה לו סיבה לחייב את המערער בתשלום הוצאות משפט, שהרי המשיב בפועל לא הוציא הוצאות כלל, ולא יוציא מעבר למה שיחויב בהליכי פשיטת הרגל. לפי זה, בנסיבות שכאלה, אף לכתחילה, אין סיבה לחייב בהפקדת דמי ערבות, וכי בית הדין דואג להעשרת קופת הכינוס? אתמהא!

ונוסיף גם את זה:

משיב בהליך של ערעור שבהליכי בפשיטת רגל – לכאורה לא ימצא עורך דין שייצג אותו, כשברור לו שאין לו ממה לשלם את שכר טרחתו. ושמא תאמר: ומה בכך? בהליך של ערעור, כמרומז לעיל, על ידי הפקדת דמי הערבות אנו מבקשים לאפשר למשיב לנהל את ההליך בצורה סבירה והוגנת בהשוואתו למערער ושתאפשר לו ייצוג הולם. הדבר חייב להיות נכון גם במשיב שבהליכי פשיטת רגל ויכול להתקיים רק אם נורה במסגרת החיוב בהוצאות משפט להעביר את דמי הערבות ישירות למייצג.

מכל האמור, ומכל הנימוקים שלעיל, בנסיבות התיק, שעדיין לא שולם שכר הטרחה לעורכת הדין שייצגה את המשיב ושהחוב בתשלום ההוצאות הוא מדמי הערבות, יש להעביר את התשלום ישירות למייצג ולא לקופת הכינוס.

³ ויעויין מעין זה במי שמוכר קרקע לעכו"ם בשכנות לישראל, שעליו לקבל (בשמתא) מראש בטרם המכירה את תשלום כל הנזקים שייגרמו לישראל מידי העכו"ם. (בבא קמא קיד ע"א ונפסק להלכה בשולחן ערוך חושן משפט סימן קעא סעיף מ, וזה העירונו העוזר המשפטי הרב אורליאן שליט"א). יש להניח שאם נגרמו נזקים ונבקש לממש את ההתחייבות של המוכר לא, יוכל נושה של הניזק לתבוע את התשלום אליו אלא הם ישרתו את תיקון הנזקים, וצריך עיון לעת עתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ראוי לציין ולהוסיף שבבקשתה האחרונה של באת כוח המשיב ציינה שבא כוח הנאמן הצהיר בבית המשפט המחוזי כי "הכספים לא התקבלו אצלו ואין לו עניין בהם".

סוף דבר

א. המזכירות תעביר מדמי הערבות שהופקדו על ידי המערער סך של 6,000 ש"ח לידי באת כוח המשיב בהתאם לנהלים.

ב. בית הדין סוגר את התיק.

ג. ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ט"ו באלול התש"ף (15.9.2020).

הרב ציון לוז-אילוז

הרב מימון נהרי

הרב יעקב זמיר

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה